

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataide

2015

Oona Leinovirtanen

**ESTEETTISEN KOKEMUKSEN JA
OLEMASSAOLOKOKEMUKSEN VÄLINEN
YHTEYS**

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataide

2015 | Sivumäärä 49

Ilona Tanskanen, Riikka Niemelä

Oona Leinovirtanen

ESTEETTISEN KOKEMUKSEN JA OLEMASSAOLOKOKEMUKSEN VÄLINEN YHTEYS

Tekstissä tarkastellaan esteettisen kokemuksen ja olemassaolokokemuksen välistä yhteyttä. Pohdinnan alla on erityisesti se, mitä vaikutuksia esteettisyydellä ylipäätään on elämään, millainen on olemassaolokokemus ja mikä siihen vaikuttaa.

Aiheita lähestytään ihmisen kautta. Pohditaan sitä, miten esteettisyys näkyy ihmisen elämässä ja ruumiissa, ja mistä kaikesta se koostuu. Esteettisten kokemusten kautta siirrytään pohtimaan taiteilijuutta, sitä onko esteettisyys elämässä minkälainen valinta. Aiheen kokemuksellisuuden vuoksi pohditaan myös tunteita, joiden kautta päästään olemassaolokokemukseen, jonka yhteydessä pohditaan sen kannalta olennaisilta vaikuttavista tekijöistä. Täten pohditaan myös olemassaolemattomuuden kokemusta. Ihmisen olemisen tapaa ja taipumusta kokemuksellisuuteen tarkastellaan myös objektien sosiaalisuuden kautta. Aiheisiin perehdytään muun muassa kirjojen ja artikkeleiden, mutta pääosin ilmassa leijuvia käsityksiä ja kokemuksia poimimalla. Perusvire ja inspiraatio tutkimiseen poimitaan jokapäiväisen maailman tarkkailulla. Kaiken pohjana peilataan siis kirjoittajan havaitsemia kokemuksia elämisen kokemisesta.

Varsinaisia lopputuloksia ei esitellä muuta kuin elämän intensiivisyytenä ja laadullisuutena, kenties hyvyyden kautta. Asioita käsitellään ja pohditaan, mutta ratkaisut ja muut heitetään ilmoille jokaisen itse tulkittaviksi. Mahdollisuuksia vilautellaan.

ASIASANAT:

ESTEETTINEN KOKEMUS, OLEMASSAOLOKOKEMUS,
INTUITIO, TAIDE, TUNTEET

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Fine Arts

2015 | Total number of pages 49

Ilona Tanskanen, Riikka Niemelä

Oona Leinovirtanen

ABOUT AESTHETICS AND EXISTENCE

The text deals with the link between aesthetic experience and the experience of existence. Especially under research is the question of internal influence between aesthetics and life, what is the experience of existence and the influence on that.

The questions are seen through human being. There are thoughts about how the aesthetical point of view is seen in everyday life and from which particles it has been built. The theme is strongly based on experiences, so also art and emotions are under research. Later the themes about existence are pondered, especially the experience about one's existence and the cases which essentially influences that. Hereby the focus is also on the experience with non-existence. Also there are research with the physical of human and the social of objects. Ways to consider these subjects are for example literature, but mostly the ideas and experiences hanging in the air. The basic interest and inspiration come from observing the everyday life.

The real results are not shown, besides the intensity and quality of life. The matters are wondered, but the responsibility of the results has been left to everyone self to pick up. The possibilities exist.

KEYWORDS:

AESTHETICS, EXISTENCE, EXPERIENCE, ART, INTUITION,
EMOTIONS

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	7
2. MITÄ ON ESTEETTISYYS	8
ARJEN JA ELÄMÄN ESTETIIKKA	9
ESTETIIKKA JA IHMISET	11
RUUMIILLISUUS	12
IHMISET	15
VÄLIAIKAISUUS	18
3. TAITEEN ESTEETTISYYS JA TUNTEET	20
TAITEILIJUUS	21
KÄSITYKSIÄ TUNTEISTA	22
4. MITÄ ON OLEMASSAOLOKOKEMUS	25
KOKEMUKSIA OLEMASSAOLOSTA	26
RISTIRIITA JA YKSINÄISYYS	29
OLEMASSAOLEMATTOMUUDEN KOKEMUS	32
5. MISTÄ SIIS POHJIMILTAAN ON KYSYMYS	35
6. VÄLIAIKAISUUS	39
7. IHMISEN FYYSISYYS, OBJEKTIN SOSIAALISUUS	41
8. YLIOLEMASSAOLO	45
LÄHTEET	47

I

JOHDANTO

Jossain vaiheessa elämää hiljalleen huomasin kokevani olevani elossa. Koin eläväni, enemmän kuin ennen. Miten sellainen voi alkaa? Mitä siis sitä ennen on ollut tai tapahtunut, missä muka olen ollut tai mitä tehnyt? Minkälainen muutos on tapahtunut, ja sitä paitsi niin vähitellen? Mitä nyt on enemmän kuin joskus ennen? Asiat tuntuvat enemmän. Elämä tuntuu...niin miltä?

Olemassaolokokemus saa kiinnostumaan siitä, mikä siihen johtaa. Mikä vahvistaa kokemustamme olemassaolosta? Mikä heikentää sitä? Mitä yhteydet maailmaan ovat? Millainen on olemassaolokokemus?

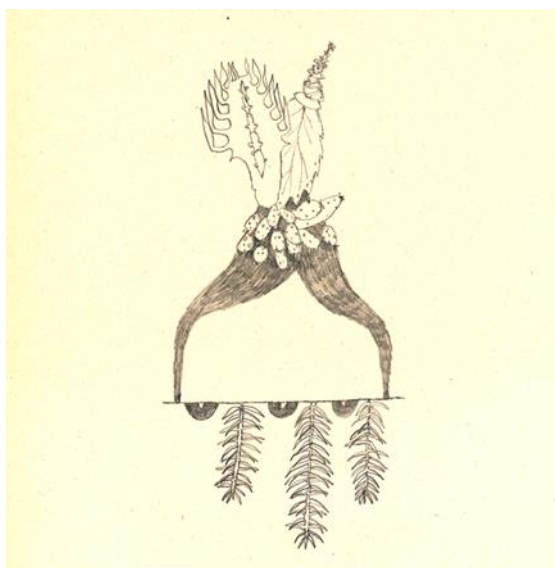
Koen sen linkittyvän jotenkin estetiikkaan, havaitsemiseen, tarkkailuun. Aloitan siis pohtimalla esteettisyyden moniulotteisuutta ja sen limittäytymistä ihmiseen ja sen ruumiillisuuteen. Sitten tarkastelen esteettisen ulottuvuuden lisäävää kokonaiskokemuksellisuutta ja sitä, miten ihminen on yhteydessä itsensä ulkopuoliseen.

Aiheen kokemuksellisuuden vuoksi pohdiskelen myös taiteilijuutta ja käsityksiä tunteista. Seuraavaksi käsittelem olemassaolokokemusta ja siihen kokemiani vaikuttavia seikkoja. Sivuan myös olemassaolemattomuuden kokemusta. Pohdin olemassaolokokemuksen jokapäiväisyyttä ja väliaikaisuutta. Sitten keskityn vielä ihmisen fyysisyyteen ja objektien sosiaalisuuteen.

Jotta elämässä olisi kaipaamaani mieltä, yritän nähdä tämän kaiken vahvista-van jollain tavalla esteettisen elämän ja olemassaolokokemuksen välistä yhteyttä.

Ja vaikka kieriskelen klassikoissa, kuten taide, järki ja tunteet eli intuitio ja äly, onnellisuus ja hyvä elämä, maksimaalinen olemassaolo ja olemassaolemattomuus, yliolemassaolo ja niin edelleen, se mihin päädyn, on merkityksellisyys.

MITÄ ON ESTEETTISYYS

II

ARJEN JA ELÄMÄN ESTETIIKKA

”Mikä on kaunista?”

- Täydellinen.

Mikä on viehättävää?”

- Epäjärjestys.

Mikä on rumaa?”

- Tuho.

Miten kauneus vaikuttaa?”

- Kun silmä saa nähdä kauniin, se kohtaa luonnossa järjestyksen, joka tuo asian mieleen sanoin kuvaamattomin käsittein, ihminen tuntee ja käsittää kaiken.”

(Ehrensverd 2006, 29)

Miksi elämässä on visuaalisuutta tai estetiikkaa? Miksi on esteettisiä näkemyksiä? Miksei se ole aivan yhdentekevä asia? Miksi estetiikka ilmenee niin monessa ja mistä se koostuu? Mitä yhteistä ja mitä eroa on taiteella ja jokapäiväisellä estetiikalla ja onko arjen estetiikkaan yhtäläinen tarve kuin niin sanottuun varsinaiseen taiteeseen? Ja onko niiden välinen jaottelu kuvitteellinen, mitä seuraa kun taide erotetaan jokapäiväisestä elämästä erityisilmiöksi? Onko se laadukkaampaa, pysäyttävämpää, sensaatiomaisempaa, uskottavampaa? Vai kenties absurdimpaa ja yhä kauemmas ihmisten elämästä virtaavaa? Ehkä tässä on eroteltavissa kaksi eri suuntausta, jossa ensimmäisessä jokaisen ihmisen elämään kuuluu väistämättä tärkeitä esteettisiä kokemuksia ja valintoja ja ne ovat tärkeitä juuri tuttuudessaan, turvallisuudessaan, rikastuttavina, muttei liian energiaa vievän sykähdyttävinä. Toisaalta elämään voi liittyä myös niin sanottuja taidekokemuksia, jotka ovat kuitenkin vaikuttavuudeltaan jotain enemmän, käsittelevät suurempia elämänkatsomuksellisia kysymyksiä.

Estetiikan määrittely-yritys luhistuu sen moniulotteisuuteen. Jollain tapaa se liittyy esimerkiksi kauneuteen, mutta en nyt aio määritellä

estetiikkaa. Se on maailman vyyhti, ilmiöiden kimppu. Lomittaisuuksien rykelmä. Kiinnostavaa on esimerkiksi kuinka suuri osa niin sanotuista esteettisistä arvostelmista on sosiaalisia tai muihin seikkoihin kuin pelkkään esteettisyyteen perustuvia. Elämä on kokonaisuutta, asioita on vaikea hahmottaa yksittäin, ”puhtaina”. Kuinka paljon esteettiseen arvostelmaan vaikuttaa esimerkiksi tilannekohtaisuus? Jos jokin on oikeassa paikassa oikeaan aikaan, siihen on helpohkoa suhtautua yleismaailmallisen hyväksyvästi. Entä tilannetajun lisäksi aistimellisuus, kokemuksellisuus? Estetiikka ei ole validia yksinään. Se on monien asioiden toimiva yhdistelmä; kun kehossa on hyvä olo, ei ole esimerkiksi liian kuuma, kylmä, ei tunnu yksinäiseltä, ei haise pahalta, ei ole niskakipuja, on vapaapäivä ja rento mieli. Kaikki nämä edesauttavat myös asioiden näkemistä kauniina. Elämää ja kokemuksia luonnehtii ajallisuus; kaikki on tilanteista kiinni. Toimivuus luo kauneutta. Toimivuus luo kauneuden ja merkittävyyden tuntua. Onko esteettinen kokeminen siis kokonaiskokemista? Moniaistillisuutta ja kokonaiskokemuksen kokonaismukavuutta?

”Jos arki siis on tavallista, tuttua, huomaamatonta ja luotettavaa, miksi sen estetiikka ei alleviivaisi sitä? Tämä on ydinkysymys arjen ja estetisoitumisen eri versioiden suhdetta mietittäessä, ja vastaus siihen on: totta kai arjen estetiikka korostaa samoja asioita kuin arki muutenkin.” (Naukkarinen 2011, 31)

Esteettiset arvioinnit ovat tunteisiin vetoavia, arvolatautuneita. Ne ovat erilaista informaatiota kuin vaikkapa loogiseen informaatioon pohjautuva. Kiinnostavaa on esimerkiksi se, millaisena kauneus koetaan, jos eliminoidaan visuaalinen kauneus? Millaista kauneutta sokeat kokevat? Mitä kaikkea informaatiota tarvitaan kauneuden kokemukseen? Mitä esteettisyys on sokealle?

Esteettisten mielipiteiden sekoittuminen muihin aihepiireihin liittyviin mielipiteisiin aiheuttaa kiinnostavia seurauksia ihmisten välisessä kommunikaatiossa ja toisistaan muodostamista käsityksistä. Ja juurikin; mikä erottaa esteettisen kokemuksen jostain muusta syväluotaavan sykähdyttävästä kokemuksesta? Mistä kaikesta rakentuu esimerkiksi avantouinnin tuottama euforia?

ESTETIIKKA JA IHMISET

RUUMIILLISUUS

III

Naukkarinen puhuu kiinnostavasti esteettisestä ruumiista, ruumiin jatkeista ja apuvälineistä. Pelkkä ruumis on sellaisenaan liian paljas ja vaatii siksi jotain sellaista, joka yhdistää ruumiin muuhun maailmaan ja mahdollistaa ja vahvistaa vuorovaikutusta ja toimintoja. (Naukkarinen 2011, 99) Tällaisia ovat esimerkiksi silmälasit, villasukat, kynät, tietokoneet, ja vaatteet. Kaikki nämä sisältävät esteettisiä viestejä kantajastaan ja kertovat tämän arvomaailmasta. Ovatko nämä esteettisiä ruumiillisia kommunikaatiovälineitä, joiden tulkinta vaatii esteettistä lukutaitoa? Nämä ruumiillisuutta korostavat esteettiset jatkeet auttavat ihmistä hahmottamaan itsensä maailman osana, yhteydessä muihin. Esteettisyys toimii eräänlaisena linkkinä osallistumisen tunteesta maailmaan. Esteettinen asia tuo muut lähemmäksi itseä.

Kiinnostavaa on esimerkiksi miten ihminen itse suhtautuu omiin jatkeisiinsa ja apuvälineisiinsä, miten suhtautuu muiden reaktioihin ja miksi jotkut näyttävät pelailevan näillä enemmän kuin toiset? Miksi tämä on toisille tärkeämpää? Ja jos ihminen näiden jatkeidensa myötä on osa suurempaa kulttuurista kokonaisuutta, mikä on hänen suhtautumisensa ja olemisensa tapa tässä kulttuurissa? Kyseessä ovat laajat yhteiskunnalliset ilmiöt, eivät vain henkilökohtaiset mieltymykset. Onko tällä esteettisten apuvälineiden kanssa pelaamisella tähtäimenä luoda onnistunut, haluamansalainen mielikuva itsestään muille? Tämä taas edesauttaa olemassaoloa itselleen mieluisalla tavalla.

Jonkinlainen ihmisten esteettinen lukeminen on yhteydessä siihen, mitä päät-telemme ihmisistä ulkoisesti. Ihmisiin suhtautuminen ulkonäön perusteella on hämmentävän alitajuista ja voimakasta.

”Yksinkertaistaen: jos jotakuta pidetään kauniina, ollaan taipuvaisia pitämään häntä myös moraalisesti hyvänä, älykkäänä ja miellyttävänä, ja päinvastoin.” (Naukkarinen 2011, 46)

Ovatko ominaisuudet tällä tavalla toisiinsa kytkeytynyt joukko? Onko kauneus sellaisenaan arvokasta, vai liittyykö sen arvo muihin arvostettaviin ominaisuuksiin? Onko hyvyys ketju ja pahuus omanlaisensa ketju? Tämä kuulostaa jo huolestuttavalta. Jos jokin piirre on ”hyvä”, onko syytä olettaa että muutkin saman olion kantamat ominaisuudet ovat hyviä? Miksi ihminen linkittää ominaisuuksia toisiinsa? Jos evoluutioestetiikan piirissä koetaan, että kauneus on merkki hyvästä valinnasta, eli esimerkiksi kauneuteen

pohjautuva sukupuolivalinta olisi muutenkin hyvä ja hyödyllinen eloonjäämisen ja lisääntymisen kannalta, niin eikö se silloin tarkoittaisi kauneuden olevan niin sanottu muiden hyvien ominaisuuksien laadun tae?

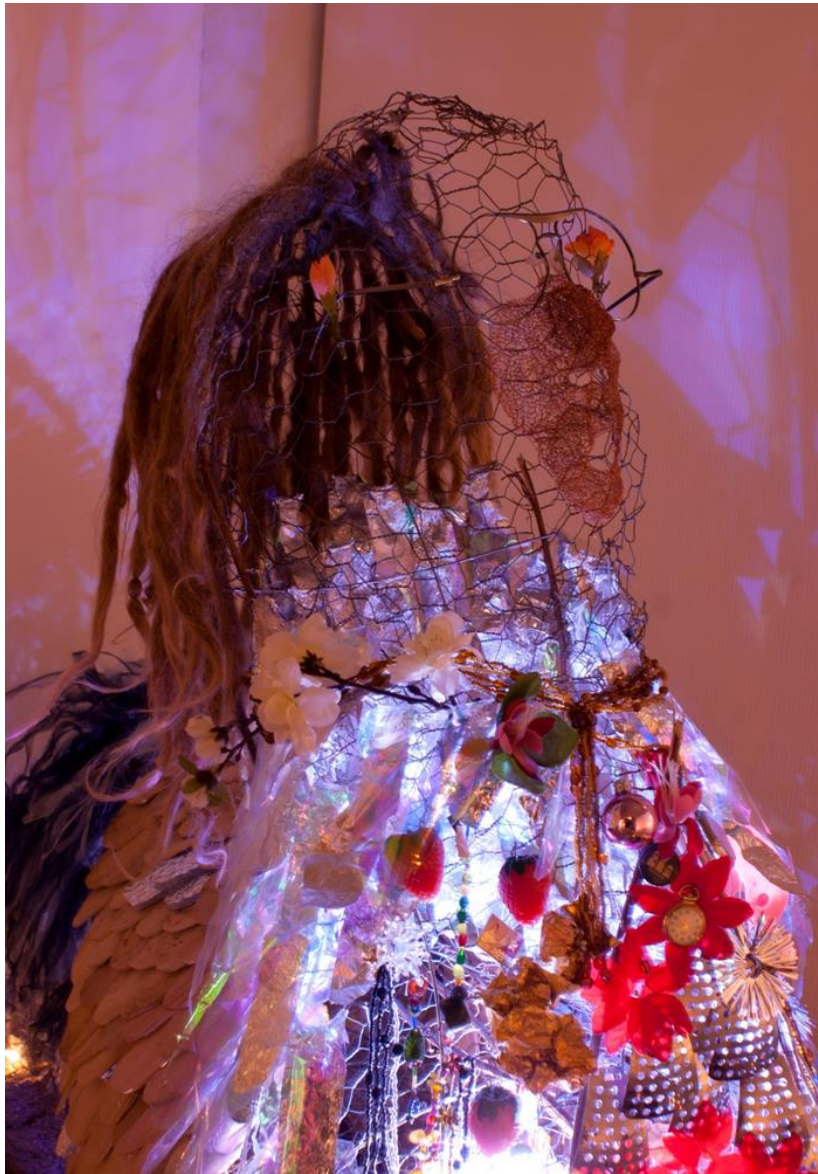
”— esimerkiksi riikinkukon pyrstö on kaikessa hyödyttömyydessään osoitus siitä, että riikinkukko on nuori, terve ja sillä on hyvät geenit. Vain sellainen eläin pystyisi osoittamaan resursseja dysfunktionaalisen koristuksen kehittämiseen.”

(Pitkänen 2004, 36)

Mielenkiintoista on myös 1700-luvulla Iso-Britanniassa käyty makukeskustelu. Hyvä ulkonäkö liitettiin muihinkin arvostettuihin taitoihin ja olennaista oli hyvän ja huonon erottelukyky, josta ulkonäkö suoraan kertoi. Puhuttiin ”erikoistuneesta erottelukyvystä eli mausta” (Naukkarinen 2011, 145) Eli se, että olisi jossain ”hyvä” (esimerkiksi kauneudessa), paljastaisi sen, että on muussakin ”hyvä”? Toisaalta voiko paljon puhuttu sisäinen kauneus paistaa läpi myös ulkoisesti havaittavaksi, ikään kuin jotkut luonteenpiirteet tai ajattelutavat saisivat ihmisen kauniiksi myös ulkoisesti?

Miksi toisaalta kuitenkin kauneus koetaan pinnallisena? Miksi sanotaan ”moni kakku päältä kaunis mutta sisältä soopaa”? Toisaalta se rinnastetaan muiden hyvyysien kanssa ja toisaalta asetetaan niiden vastakohtaksi. Vastakohtaksi ajattelemisen kieltää sen arvon, eristetään muista ilmiöistä ja ulkoistetaan hyvyysien piiristä. Tällöin se nähdään itsessään turhana ominaisuutena, jolla ei ole yksinään merkitystä. Eli joko se on itsessään hyvä ja arvokas, tai ilmentää muita hyvyksiä tai ei liity mitenkään hyvyteen? Voiko kauneus olla neutraali ominaisuus, joka hämää sykkähdyttävyydellään?

IHMİSET

IV

Ihmisyys, sosiaalisuus, estetiikka. Mitä kaikkea yhteistä näillä on? Miten sosiaalisuus ilmenee estetiikassa? Missä määrin toisten mielipiteet ja toiset ihmiset vaikuttavat esteettiseen kokemukseen? Voiko ajatella esimerkiksi myös esteettisten käsityksien periytyvän? Esimerkiksi; koen äitini esteettisen maun kiehtovaksi. Samaan aikaan hän on kuitenkin äitini, eli meillä on tietynlainen erityinen sosiaalinen suhde. En voi suhtautua hänen esteettiseen makuunsa vain esteettisenä makuna. Samaan aikaan liitän siihen vähintäänkin lapsuuden muistoja, turvallisuutta, ihailua, tuttuutta, poikkeavuutta muista äideistä ja niin edelleen. Koen myös tämän maun jossain määrin periytyneen minulle. Ovatko lapsuuden arkeen ja elämään liitetyt seikat imeytyneet minuunkin, vai koenko ne vain myöhemmin, uudelleen tulkittuina tuttuutensa kautta mielihyvää aiheuttaviksi ja siksi kauniiksi? Kuinka paljon lapsuuden esteettinen ympäristö vaikuttaa myöhempään esteettiseen makuun? Äitini on tavallaan jossain määrin visuaalista tunnelmaa luova henkilö, muttei kuitenkaan keskity niihin koko-päiväisesti. Ehkä nämä asiat toivat minulle kuitenkin lapsuudessa niin suurta mielihyvää, että jäin niihin koukkuun. Halusin tutkia enemmän visuaalista maailmaa. Mitä merkitystä on esteettisellä kylvyllä?

Entäpä joidenkin ihmisten kyky tai jonkinlainen valta käyttää esteettisiä seikkoja toisten ihmisten miellyttämiseen? Osalla porukasta on kyky valita esimerkiksi esteettisesti mielenkiintoisia paikkoja. Jos jotakuta tapaa aina sykehdyttävissä ympäristöissä, eikö tämä vaikuta jollain tasolla kokonaiskäsitykseen koko hahmosta? Ja paikkojen valintaan vaikuttavat monet asiat, kuten käsitys vallitsevan sään luomista mahdollisuuksista, elintason mahdollistamista retkistä, tieto erilaisista paikoista, tunnelman ja tilanteen taju ja niin edelleen. Esteettisesti ihana ympäristö voi edesauttaa kommunikaatiota, kun ihmiselle tulee hieno, ihana ja rento olo. Näin ollen esimerkiksi treffipaikat kannattaa valita huolella, jos toivoo tekevänsä hurmausvaikutuksen. Joihinkin ihmisiin liittyy vahvasti tietynlainen visuaalinen maailma, visuaalinen habitus. Tietynlaiset visuaaliset seikat ikään kuin kuvaavat tätä, tai ovat suoraan hänen sisäisestä maailmastaan. Jokin esine tai kuva voi saada aikaan lämpimiä mielikuvia, kun ne yhdistää tärkeään ihmiseen. Miten näihin esineisiin suhtautuisi ilman tätä tunne-linkkiä tiettyyn henkilöön?

Myös esteettisen kokemuksen merkityksellisyys voi lisääntyä jakamalla se toisen kanssa. Esimerkiksi liikkuminen toisten kanssa, vaikka tanssimalla voi tuntua voimakkaan tärkeältä.

Paitsi se, että eri ihmisistä voidaan tehdä erilaisia esteettisiä arvostelmia, myös jokainen itse kai luonnostaan tekee erilaisia esteettisiä arvostelmia. Onko niitä mahdollista mitenkään vertailla keskenään? Onko olemassa toisia parempia esteettisiä arvostelmia?

”Esteettisen arvioinnin kykyä koetellaan siinä, miten vakuuttavia omat näkemykset omassa ja muiden silmissä ovat. Jo David Hume totesi, että osaavilla arvioijilla eli hyvän maun omaavilla ihmisillä on ennakkoluulottomuutta, kokemusta, herkkyyttä ja ymmärrystä ja että he tekevät arvioita näiden kykyjen avulla, eivät mittaamalla (Hume 2009). Toisaalta voi ajatella, että heillä on myös retorisia kykyjä eli taitoa puhua ja kirjoittaa vakuuttavasti – ei niinkään mahdollisuuksia tai tarvetta todistaa väitteitään aukottomasti kuin saada muut kannalleen.” (Naukkarinen 2011, 79)

Voi olla, että mielipide kuin mielipide menee läpi, jos sen osaa retorisesti ja voimakkaasti ilmaista. Mitä on puhumisen kauneus, puhumisen estetiikka? Eikö retoriikkaankin estetiikka tuo uskottavuutta? Miten paljon estetiikka ja karisma liittyvät toisiinsa? Retoriikka on karismaa ja karisma esteettistä, eli vaikut-taako ja näyttääkö karismaattinen henkilö uskottavalta? Eli on ikään kuin ”oikeassa”? Tai vähintäänkin saa sanomansa läpi. Tämä on hämmentävää, jonkinlaista piilovaltaa, eikä siihen aina tiedä miten suhtautua.

VÄLIAIKAISUUS

V

”Deweylle esteettinen elämys ei myöskään ole irrallaan ja erillään normaalista maailman ja elämän kokemisesta, vaan se on eräänlainen intensiivinen merkityksellisyyden tihentymä tai tilanne kokemuksen jatkuvassa virrassa. Tihentymä, jossa kokija tuntee yhteytensä muuhun maailmaan ja aikaan poikkeuksellisen kirkkaasti, kokonaisesti ja täydesti. — (Naukkarinen 2011, 85, Deweyn 1987, erit.luku III mukaan).

Onko niin, ettei ihminen kestäisi tällaista tilaa kaiken aikaa? Siksi arjen on oltava merkityksellisyydeltään normaalimpaa, mitäänsanomattomampaa. Ikään kuin kokemusten hautomista, ajatusten hiljaista prosessointia. Vastapainona toimisivat satunnaiset huippukokemukset, huippumerkitykselliset tilanteet ja tuntemukset täysin ääripäästä. Eli onko niin, ettei taidetta voi olla kaiken aikaa, mutta jonkinlaista esteettisyyttä voi? Eikö taide ole taidetta, ellei se tunnu voimakkaasti? Ja muutenkin esteettisillä kokemuksilla vaikuttaisi olevan volyyymieroja:

”Olennaista on joka tapauksessa, että samaa vaikutusta ei saada aikaan vähemmällä voimalla. Kotona ei voi teknoilla.” (Naukkarinen 2011, 89)

Ehkä juuri tämä arjen estetiikka on ikään kuin itse tehtyä kansantaidetta. Toinen haravoi pihaansa terhakkaammin kuin vaikka ammatiltaan taiteilija, joka ei taiteen tekemiseltään ehdi. Harmitellessa sitä, ettei moni niin sanotusti taide-elämän ulkopuolinen käy nauttimassa taidetta gallerioissa ja museoissa, joissa taide vaikuttaisi olevan ennemmin kuvataiteilijalta kuvataiteilijalle tehtyä taidetta, on ehkä hyvä katsoa mitä satunnainen yksilö sillä aikaa tekee. Onko esimerkiksi asuinympäristönsä esteettisestä viihtyvyydestä huolehtiminen kuitenkin mitenkään vähemmän arvostettava vaihtoehto? Eikö jokaisen oma asia ole, minkälaista esteettisyyttä arvostaa ja pitää tärkeänä? Voidaanko vaatia, tai luokitella, että tietynlainen esteettisyys on sitä, mikä pitäisi kokea antoisimpana?

TAITEEN ESTEETTISYYS JA TUNTEET

Miksi esteettinen kokeminen sitten koetaan tärkeänä? Mihin se vaikuttaa? Vaikuttaako se olemassaoloon muuten? Mitä taiteen tekemisessä tapahtuu ja miksi taidetta tehdään?

TAITEILJUUS

Miksi osasta meistä kehittyi taiteilijoita ja osasta ei, osasta kenties vasta myöhemmin? Joidenkin ihmisten elämässä taiteen tekeminen on lähestulkoon tarve ylittää muiden. Mistä tämä kertoo? Onko rooli henkilökohtainen valinta vai kenties myös ihmiskunnan kokonaisuuden kannalta kätevästi suunniteltu palapelin välttämätön pala?

On mahdollista kysyä: Mihin taiteilijoita tarvitaan? Millaisia he ovat? Marja Sakarin mukaan taiteilijan ammattiin liittyy tiiviisti maailman havainnoiminen ja havaintojen tuottaminen katsottavaksi muille. (Sakari 2004, 20) Onko taiteilija siis yhteiskunnan herkkä silmä, joka ilmiantaa osia maailmasta, jossa elämme? Onko mahdollista, että tämä rooli on annettu vain joillekin henkilöille, ja jos, niin miksi? Yhteiskunta on jaettu eri rooleihin, joiden kokonaisbalanssi riippuneen roolijaon onnistumisesta. Otso Kantokorven mukaan taiteilijoita tarvitaan luovuuden ylläpitoon:

”Taide ei ehkä ole välttämättömyys, siis erillisenä ilmiönä, mutta luovuus selvästikin on. Nykyään miltei kaikissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa tämä luovuus on kanavoitu myös institutionaalisesti erillisen ”taiteeksi” nimitetyn alueen kautta. Taiteilijat, yhteiskunnallisesti taiteilijan statuksella varustetut henkilöt, tuottavat myös siis sitä ainetta, joka pitää tätä maailmaa koossa – pohjimmiltaan yhtenä ja jaettuna. Heidän vastuunsa siitä on sama kuin kaikkien ihmisten, ja antamalla heille vapauden tehdä sitä kannamme oman vastuumme.” (Kantokorpi 2004, 27)

Luulen, että taiteilijoiden tehtävä on tuottaa maailmaan merkityksiä, havainnollistaa niitä, tai ainakin muistuttaa niiden olemassaolosta. Tarvitsemme merkityksiä kokeaksemme elämän tärkeänä. Voiko siis sanoa, että taiteilijat työskentelevät elämän tarkoituksen parissa? Taiteen tekemistä ei välttämättä koeta muusta maailmasta erillisenä, vaan se on läsnä koko ajan. Ei mennä töihin ja tulla kotiin, vaan havainnoidaan ja työskennellään alitajuisesti, ollaan ikään kuin töissä työnantajalle nimeltä Elämä. Tästä syystä taiteilijan ammatti on melko kokonaisvaltainen:

”Taide on niin syvälinen intellektuaalinen prosessi, jossa koko ihminen muuttuu, kun ryhtyy siihen. Se voi olla myös pelottavaa sen takia, koska se on niin kokonaisvaltaista. Se ei koske vain taiteilijoita, vaan myös

vastaanottajaa yhtä paljon. Koska se liikkuu niin syvällä tasolla, sillä on myös jonkunlainen tehtävä. Parhaimmassa tapauksessa sillä voi olla hyvinkin suuri merkitys.” (Kantokorpi 2004, Gun Holmströmin haastattelu, 142)

Abstraktia elämänlaadun parantamista voi olla toisinaan vaikea havainnoida ja arvottaa. Ehkä tästä syystä taidettakin on vaikea arvioida. Mitä mikin kullekin merkitsee, se on niin henkilökohtaista.

KÄSITYKSIÄ TUNTEISTA

Taide vaikuttaisi toimivan eri alueella kuin jokin muu ajattelu. Taiteen tekeminen on kokemus, jossa yhdistyvät monien aistien luomat tuntemukset muodostaen erityisen kokemuksen.

”Kaikki kuvan tekemiseen tarvittavat materiaalit ovat fyysisen maailman osia ja haptisesti (kosketus- ja myös paine- ja liikunta-aistin avulla) aistittavia.” – ”lämmittelyharjoitukset sisältävät useimmiten eri aistialueiden (haju, maku, tunto, kuulo, näkö) tuntemuksista sekä omasta ruumiillisuudesta (ruumiin asento, sisätila, ulkoiset ääriviivat) ja sisäisestä liikkeestä tietoiseksi tulemista sellaisella tavalla joka johtaa liikeilmaisuun.” (Rankanen ym. 2007, 108)

Taiteen tekeminen on siis usein monisensorista, eli kokemuksellisesti koko-naisvaltaista. Ihminen on moniulotteinen, samoin taide, sovimmeko siis siksi yhteen?

Taiteen tekemisessä vilkkuu myös monenlaisia hieman pelottaviakin tunteita, kuten epävarmuus ja arvaamattomuus. Heittäytyminen tyhjän päälle tai tuntemattomaan vaatii rohkeutta, mutta palkitsee. Riskin ottamisesta seuraa jonkinlainen vapauden tunne.

”Tunne siitä, että elää koko ajan vähän niin kuin tyhjän päällä, mutta semmoisen tyhjän, mikä kantaa. Tai siis kun siinä tyhjyydessä on kaikki.” (Leinovirtanen, 2015)

Taiteen terapeuttinen vaikutus piilee melko syvällä. Taiteen hyvät vaikutukset saattavat toki lieventyä, jos niitä liikaa korostetaan ja taiteen käyttäminen hoi-vana voi olla myös haitallista. Taide saa silloin ehkä liikaa välinearvoa ja se tehdään määrätietoisesti jotain

tiettyä varten, jolloin sen vapaudellinen määrittelemätön voima heikentyy.

”Taide on taidetta, ja sille annetut välinearvot tai tehtävät jotain muuta.”
(Lehtonen, 2015)

Koen kuitenkin taiteen olevan luonteeltaan niin sanotusti terveellistä ja ennen kaikkea ongelmia ennaltaehkäisevää. Siksi minua kiinnostaa taiteen vahvistama primitiivinen yhteys tunteisiin. Ja se, mitä tapahtuu, jos tunteita ei kuunnella. Mistä johtuu se, ettei muka tiedä mitä haluaa, mistä nauttii, mitä haluaa elämältään? Mikä vapaudessa ja sisäisessä motivaatiossa pelottaa? Kuoleeko intuitio sukupuuttoon? Mihin nykyihminen tarvitsee intuitiota ja miksi? Elämiseen kai, eli siihen mihin aina ennenkin. Miksi? Onhan meillä äly, ja asiantuntijat, jotka kertovat miten kannattaa elää.

Henri Hagman puhuu kirjassaan Taiteen tarkoitus intuition voimasta päätöksenteossa. Siinä missä järki ei pysy mukana jatkuvasti muuttuvassa maailmassa, koska se perustuu menneisyyden kokemuksiin perustuvaan laskelmointiin ja ennustamiseen, intuitio on ikään kuin vaistomaista nykyhetken tietoa. (Hagman 2011, 25)
Näin ollen intuitio olisi enemmän perillä siitä, mitä juuri nyt kannattaa tehdä. Järki toimii hitaammin, eikä välttämättä ehdi reagoida. Tällä on mielestäni suuri vaikutus elämän suunnitteluun ja turvattomuuden ja turvallisuuden tunteisiin, elämään kohdistuvaan stressiin. Kun ihminen elää putken lailla toimivassa ennalta suunnitellussa kaavassa, jokainen muutos tuntuu keskeyttämiseltä, esteeltä kohti päämäärää. Asia, joka ei ole etukäteen tiedossa, ei ole niin hyvä kuin odotettavissa oleva. Se vaatii reaktiota, jota ei osata antaa yksin ja aiheuttaa hämmennystä. Lienee kai mahdollista elää myös niin, että vaikka suunnitelmat muuttuvat ja pysyvät rakenteet romahtavat, ei kuitenkaan olla tyhjän päällä. Tai siis nimenomaan ollaan, mutta on silti jotain, mikä auttaa liikkumaan siellä. Ihmisen sisus ohjaa, mitä sitten tehdään, mitä halutaan. Eikä niin, että pitää jatkuvasti tukeutua sääntöihin, määriteltyihin polkuihin, ja kun ne romahtavat, ei ole mitään mitä noudattaa, kun ei ole yhteyttä omiin tunteisiinsa, omaan itseen. Ollaan jonkun toisen luoman kaavan rakennuspalikka. Kadotettuaan yhteyden tunteisiinsa ja tätä kautta omaan tahtoon ei ole elämään muuta ohjetta kuin järki, vaikeasti ennustettavissa olevat rakenteet ja edelleen järki, joka niitä yrittää

ennustaa. Intuitio on varmemman ja ajankohtaisemman tuntuinen vaihtoehto, se on minän sisus.

Mitä hyötyä on siitä, että pelätään tuntematonta? Pelätään sitä mitä ei vielä ole, vaikkei sitä vielä ole. Tietysti tunteetkin muuttuvat ja aiheuttavat epämääräisyyttä ja hämmennystä, kun taas järkeä voidaan tarvita pitkäjänteisten kokonaisuuksien harjoittamiseen. Impulsiivisuus lienee kuitenkin eri asia kuin intuitiivinen tietäminen ja tunteiden perimmäisten syiden pohdiskelu.

Voiko intuitiota jotenkin vaalia? Voiko lapsia auttaa kasvattamaan oman tahdon löytämistä? Miten intuitiota ja tietynlaista hyödyttömyyttä voisi opettaa, vai tulisiko näin edes tehdä? Millaista kuvataidekasvatuksen tulisi olla? Esimerkiksi steinerpedagogiikassa on sisäistettynä käsitys taiteen kokonaisvaltaisuudesta. Steinerpedagogiikan mukaan taiteen tekeminen on eheyttävää ja tärkeää persoonallisuuden kehitykselle. Siksi kuvataiteen osuus steinerkoulussa on suuri. Sillä on yhteys aisteihin, jolloin tekeminen on kokonaisvaltaisempaa, omakohtaisempaa ja sytyttää sisäisen motivaation. Tällöin myös oppiminen on tehokasta. Prosessissa on mukana yhteys itseen ja tunteisiin. (Maijala, 2008)

MITÄ ON OLEMASSAOLOKOKEMUS

VI

KOKEMUKSIA OLEMASSAOLOSTA

Olemassaolo vaikuttaisi tosiaan olevan elämän perusasia, suorastaan tapa olla. Mitä sen sijaan on olemassaolokokemus? Miltä se tuntuu? Olemassahan tässä ollaan, eikö se ole aivan selvä? Ehkä tällä tarkoitetaan siis jonkinlaista tiettyä kokemusta olemassaolostaan. Onko olemassaololla laadullisuutta? Voidaanko siihen liittää termejä kuten enemmän, vähemmän, paremmin, huonommin? Tarkoitetaanko olemassaolokokemuksella tietoista olemassaoloa? Jollain tapaa liitän olemassaolokokemukseen olemisen maksimaalista potentiaalia. Elon täydellisyyttä. Elon potentiaalia. Sitä, että ollaan olemassa täysillä, niin paljon kuin se ikinä on mahdollista, mieluiten kai itselleen mieluisalla tavalla. Mutta voiko tietoisuus olemassaolokokemuksestaan vähentää itse ole-massaoloa? Tuoko tietoisuus kokemuksesta mitään lisää itse kokemukseen? Sisältyykö olemassaolokokemukseen hyvän olon tunne, vai onko mahdollista olla myös maksimaalisesti olemassa ja kokea vain negatiivisia asioita? Vai onko olemassaolokokemuksen toinen ääripää vain jotain passiivista?

Miten itse koen olemassaolon? Milloin koen olevani olemassa? Olen selaillut aiemmin kirjoittamiani tekstejä ja yrittänyt löytää niistä kuvailuja tilanteista, jolloin koen jotain sen kaltaista, voimakkaasti. En mitä tahansa tunteita, vaan jotain suurta, jolloin koen olevani mukana jossain hyvin suuressa. Jolloin koen olevani maksimaalisen olemassa? Luonnehtisin niitä eräänlaisiksi mahtipontisiksi huippukokemuksiksi. Niiden ei tarvitse olla mitään erityisen isoja tai mullistavia ulkoisesti tai kai sisäisestikään, mutta koen niiden liittyvän jollain tapaa maksimaaliseen merkityksellisyyteen ja läsnäoloon. Kenties samaan tapaan kuin Dewey aiemmin määritteli esteettisen kokemuksen merkityksellisyyden tihentymänä. Kokemukseksi, jossa monet merkityksellisyydet ovat läsnä, jossa kokee merkitysten välisiä yhteyksiä. Sen sijaan, että kokisi vain yksittäisten ilmiöiden merkityksiä tai ilmiöiden välisiä yhteyksiä. Merkitysten väliset yhteydet saavat aikaan reaktion, jossa ei enää pysty edes haukkomaan henkeään. On täysin, jossain. Ihmeessä. Sellaisessa tunteessa, että elämä kantaa. Elämä on huumaavaa,

arvaamatonta, mieletöntä, kaunista, äärimmäisen tärkeää ja tuntee olevansa siinä läsnä. Olevansa täysin läsnä tärkeässä, äärimmäisen kiittolisena. Kuvailisiko tämä sitä jotenkin?

Jos mietin tilanteita tai olosuhteita, jotka tätä kokemusta edesauttavat, mieleeni tulee muun muassa seuraavia epämääräisessä järjestyksessä:

Oivallukset. Eli koen ymmärtäväni jotain (tärkeää?), mitä en ennen ole tajunnut ymmärtää.

Yhteys ihmiseen. Kun saan sellaisen yhteyden toiseen ihmiseen, jossa koen että ymmärrämme toisiamme tavalla, joka on molemmille vastavuoroisesti juuri silloin äärimmäisen tärkeää. Jolloin olemme yhdessä enemmän kuin mihin ikinä pystyisimme yksin. Tällöin on varma siitä, ettei ole yksin maailmassa.

Tunne. Kun todella tunnen.

Rehellisyys. Kun ei yritä verhoilla asioita muiksi kuin ne ovat.

Uusien asioiden tuoma mielikuva siitä, että maailma ei lopu kesken. Että jotain uutta, kiinnostavaa ja merkityksellistä löytyy.

Flow, keskittyminen. Kun teen niin intensiivisesti jotain mistä nautin, ettei mikään ole mitään muuta kuin kaikki.

Kauneus. Kun on jotain niin kaunista, ettei voi tehdä mitään. Henkinen tai fyysinen kauneus.

Tyytyväisyys. Kun mielen valtaa rauhallinen seesteisyys, tyytyväisyys siihen mitä on. Tämä tila mahdollistaa sen, että maailma on jatkossakin enemmän tai vähemmän mielekäs. Tyytyväisyys kumuloituu. Ihminen suhtautuu ulkomaailmaan suopeasti, koska itsellä ei ole mitään hätää. Tässä tilassa ihminen voi tuottaa hyvää muille. Mitä enemmän tyytyväisyyttä maailmassa on, sitä ihanammin kohtelemme toisiamme.

Hymy, hali. Eli rakkaus? Huomaan hymyileväni, tai (piirtäväni hymiöitä) silloin kun koen syvää hellyyttä ja rakkautta. Hali, fyysiset rakkaudenosoitukset.

Inspiraatio, innostus. Maailman kokeminen äärimmäisen innostavana, ideoiden pulputus.

Edelliseen yhdistettynä **haasteet, epäonnistuminen**. Kokemus siitä, ettei kaikkea ole vielä tehty valmiiksi tai tarpeeksi hyvin, vaan asioihin voi vaikuttaa. Maailmaa voi rakentaa. Maailma innostaa, ja maailma vaatii, ja maailmaa voi toteuttaa itse.

Lomittaisuus. Kokemusten, ilmiöiden ja tunteiden samanaikaisuus ja lomittaisuus. Ettei ole vain yhtä todellisuutta, vaan moneuksia yhdessä.

Toisaalta taas **hetkellisyys**. Hetken maksimointi. ”Ihan sama”-asenne siitä mitä tulee tapahtumaan, koska tässä on nyt tätä. Elämän läsnäolo nyt ja tässä, tärkeimpänä.

Luonto. Joka on jotain ihan muuta ja suurta.

Merkityksellisyys.

(Kun keksitte lisää, älkää epäröikö ottaa yhteyttä,
oona.leino@gmail.com)

RISTIRIITA JA YKSINÄISYYS

VII

Onko olemassa ristiriita yksilön ja yhteisön roolilla olemassaolokokemuksen vahvistamisessa? Toisaalta tätä kokemusta ehkä luonnehtii yksilön vahva yhteys minuuteen ja tunne pystyväisyydestään. Yksinolo ja yhteys minuuteen vahvistanevat olemassaolokokemusta. Tai ehkä tässä on kyseessä se, että löytää henkilökohtaisen yhteyden maailmaan. Ei koe olevansa yksin maailman-kaikkeudessa, vaan tietää miten olla yhteydessä muihin maailmankaikkeudessa.

Toisaalta siis yhteys toiseen ja toisiin vahvistaa olemassaolokokemusta. Yhteisö vahvistaa olemassaolokokemusta. Esimerkiksi yhteisötaiteen voima voi osaltaan perustua siihen, että roolit unohtuvat, minuus unohtuu, käsitellään elämän kannalta merkityksellisiä asioita, käsitellään asioita ja merkityksiä. Ei henkilöitä, rooleja ynnä muita yksityiskohtia jostain suuremmasta. Käsitellään ydinasioita yhdessä.

Yksinololla on kuitenkin muita selkeästi tärkeitä ominaispiirteitä.

”Yksinäisyydessä itse etsiytyy olemukseensa, pois sosiaalisesti määritellystä identiteetistä ja rooleista.” (Hagman 2011, 121, Wattsin 1970, 31 mukaan)

Yksinollessaan eksistentiaalinen vastuu luoda merkitys omalle elämälleen korostuu, kun muut eivät esimerkeillään ohjaa. Mikä kaikki on eri tavalla ihmisen ollessa yksin? Seuraa anonyymeja, elämästä poimittuja kokemuksia yksinolosta:

”Koen selkeyttä, asiat kirkastuvat. Stimulaatioiden määrä ulkomaailmasta vähenee. Keskityn joihinkin asioihin kerrallaan, enkä ihan kaikkeen. Ehkä siirryn luontevammin aiheesta aiheeseen, vasta sitten kun on sen aika. Maailma ei tyrki jo kokoajan seuraavaa. Menen omaehtoiseen rytmieni ja luon oman ryhtini.”

Mitä on oman pään sisällä olo? Käsittääkö se yhteyden omaan tahtoon?

”Vapaus toteuttaa mielihalut ja ideat niiden tullessa, ei muiden myönnettyä luvan. Tunnelmaherkkyys vääränlaisille ärsykeille väärään aikaan. Yksinolon jälkeen muiden ihmisten kohtaaminen on intensiivisempää. Antoisampaa. Laadullisempaa.”

”Tieto siitä, mikä energia tulee itsestä, pitkäkestoisemmin ja pysyvämmiin, kuin muista ihmisistä satunnaisesti loikkiva energia. Yksinollessa langat ovat vain omissa käsissä, mikä luo vastuuta ja toisaalta palkitsee, kun taas yhdistämällä elämäänsä muihin elämiin ja suhteellisuuden tajuun, asiat voivat saada muita lisämerkityksiä, liitettyinä muihin oleellisuuksiin.”

”Tunne siitä, ettei tarvitse ainakaan edes pelätä mitään konfliktia kenenkään kanssa kun on yksin. Saa käydä jonkun asian rauhassa läpi.”

**OLEMASSAOLEMATTOMUUDEN
KOKEMUS**

IX

Mitä tapahtuu jos ihminen ei koe olevansa olemassa? Mikä johtaa siihen, ettei ihminen koe olevansa olemassa?

Onko kyseessä jonkinlainen yhteydetttömyys? Tunnetta voisi kuvailla ehkä elämästä paitsi jäämiseksi. On olemassa jotain, mikä estää täysipainoisen elämisen, este elämisen potentiaalille.

Seuraavaksi ote kahden henkilön välisestä keskustelusta:

*: Musta tuntuu et suuren osan elämästä olen kokenu etten oikein ole olemassa.

*: Että olen kiinni jossain betoniseinässä enkä saa kosketusta maailmaan.

☐: Ahaa hmm. Mistä luulet sen johtuvan?

*: Osittain se on liittynyt ehkä siihen et jos koen mielihyvää jostain niin olen problematisoinut onko se hyvä vai ei.

☐: Eli hyvin kriittinen olet ollut? Ja ehkä ettet muka ois onnen arvoinen?

--

*: Kun on nähnyt tilanteita joihin haluis tarttua mut sit on joku kehollinen blokki ettei puhe kulje.

☐: No koitko pilkahduksia olemassaolosta ja jos niin millaisia?

*: Pilkahdukset on liittynyt ehkä luontoon joskus nuorempana. Nykyään jos tanssii jonkun kanssa niin että on flow päällä niin kokee et on olemassa.

--

☐: Mutta perusarjessa ei koe olevansa elossa olemassa?

*: Mut nyt itse asiassa tänä syksynä on ollut enemmän läsnä oleva olo.

*: Ehkä kun on viimein valmistumassa ja on löytänyt kehollisen tavan ns. tarttua maailmaan ja ihmisiin.

--

*: Mutta sellanen pohjaton tyhjyys ollut taustalla ettei ole mitään tiettyä kiinne-kohtaa.

--

*: Mut ainakin voi suoda itselleen esteettisiä kokemuksia.

Jatkuu toisella samojen henkilöiden välisellä keskustelulla:

☐: Voitko kertoa vähän enemmän siitä, miksi nyt koet esteettiset elämykset ehkä tärkeämpinä kuin ennen, vai koetko?

☐: Oletko kokenut jonkun tietyn kokemuksen jossain vaiheessa vai onko muutos tullut huomaamattomammin? Ja voitko kuvailla miksi esteettinen elämys tuntuu ja miltä?

*: Eli juu koen kyllä esteettiset elämykset tärkeämpinä kuin ennen.

*: Siksi varmaan, että olin pitkään melko alakuloinen ja näin maailman mustana epäoikeudenmukaisena paikkana. Sitten kun sitä jatkui tarpeeksi kauan alkoi tuntua siltä, että vihonviimeinen asia, josta on maailmalle hyötyä, on se että vain valitan ja päivittelen maailman kammottavuutta.

☐: Hmm aivan.

*: Sitten päätin, että on lupa nauttia asioista jotka ei ole jotenkin suorasti epäoikeudenmukaisia, esim. ihmisten tappamisesta nauttiminen ei ole ok mutta esim. taide-esineiden olemassaolo voi olla ok vaikka niiden materiaalien tekoon olis jossain vaiheessa käytetty lapsityövoimaa tms.

*: Esteettiset elämykset ehkä jollain tavalla sitoo osaksi maailmaa, saa sellaisen olon että hetken on jotenkin eheästi osa ympäristöä.

*: Harmonia myös on ehkä se mitä ne luo vaikka kuulostaa kliseiseltä.

☐: Nii hihi olen samaa mieltä.

*: Ehkä ei ole mitään yksittäistä kokemusta joka olis saanu ns. arvostamaan esteettisiä kokemuksia.

☐: Tuo sun tarina kuulostaa myös vähän siltä kuin oisit alkanut suhtautua maa-ilmaan jotenkin lempeämmin vaikkei se ookaan täydellinen?

*: Jollain tavalla se liittyy myös tanssin harrastamiseen, jotenkin kun hurahdin lindyhoppiin niin ajattelin että vaikka se on päätön harrastus josta ei ole hyötyä suoraan muille (jos vertaa esim.johonkin vapaaehtoistyöhön) niin jos se on ainuita asioita jotka saa mut iloiseksi niin siitä sitten vain.

--

*: Muutenkin tanssissa, ehkä erityisesti kontakti-improblues, on mukavinta se jos on olo että saa oikeasti kontaktin toiseen ihmiseen ja se tapahtuu harmoniassa musiikin kanssa, se on jonkinlainen esteettinen kokemus myös.

--

*: Siten että kun se on juurikin merkitysten jakamista ja siten kontaktissa olemista muiden maailman ihmisten kanssa.

*: Ja jotenkin juu ehkä olen alkanut suhtautua maailmaan lempeämmin!

*: Ja ajatellut, että saan vaatia elämään merkityksellisyyttä vaikka jotkut kuoliskin koko ajan nälkään toisella puolella maailmaa.

(Kahden henkilön välinen keskustelu, 2015)

MISTÄ SIIS POHJIMMILTAAN ON
KYSYMYS

X

Henri Hagman voivottelee kohtalooan näin tärkeiden asioiden kirjoittamisesta auki, jotta muut saisivat tietoa;

”Kuka nyt vapaaehtoisesti siirtyisi intuitiivisesta olemisesta analyttiseen?”
(Hagman 2011, 7)

Niinpä.

Hagman puhuu taiteesta kontemplaationa. Kontemplaatiolla hän tarkoittaa ”tajunnan henkisaistimellisten ulottuvuuksien osaa”, eli sitä, kun taidetta koetaan aistit avoimina ilman ennakkokäsityksiä. (Hagman 2011, 42) Tästä seuraa ”olemassaolokokemuksen intensiivisyys, voimakas todentuntuisuus.” (Hagman 2011, 35) Ja tämän kautta syntyy luontevasti sisäistä rakkaudellista etiikkaa (Hagman 2011, 41) ja tähän aktivismin, eli yhteiseen hyvään tähtäävän älyllisen toiminnan, kuten politiikan, tulisi tähdätä.

Hagmanin mukaan politiikka on aktivismia, jonka tarkoitus on tähdätä kontemplatiiviseen elämään. Taide on tehnyt tehtävänsä, kun kontemplaatio on siirtynyt jokapäiväiseen elämään. Tällöin taidetta ei enää tarvita. Taide on väli-vaihe, joka kasvattaa kontemplaation janoa. Hagman sanoo viihteen purkavan turhaumia, estävän radikalisoitumista ja integroivan yhteisöön luomalla välillisen yhteyden kanssaviihtyjiin. Ja turruttaa samalla kontemplaation janoa. Taide taas kasvattaa kontemplaation janoa, muttei vielä tee siitä arkipäivää. Taide on siis ensisijaiselta funktioltaan kontemplaation avaaja, ja jälkeensä elämän korvike. (Hagman 2011, 79)

Hagman viittaa myös Baudelairen määrittelemään termiin flaneur:

”Esteettisen aistimisen ja avoimen, kohdentamattoman tarkkaavuuden tilassa vaeltava henkilö.” (Hagman 2011, 56)

Eli arkihuolesi kaikki heitä, asetu hortoilemaan ja laajenna tajuntaasi? Flaneur-henkilö ei tarvitse speaktaakkelia ja kuluttamista, vaan sille riittää elämän tapahtuminen sinänsä. (Hagman 2011, 63) Voisiko kaiken siis kokea ikään kuin taiteena ja olla tyytyväinen? Ehkä tässä pätee sama kuin esteettisen kokemuksen intensiivisyydessä; sellaista tilaa ei kestäne kaiken aikaa.

Esimerkiksi turismia Hagman pitää pääosin flaneurin vastakohtana, koska vain erityisspektaakkelinomaiset tapahtumat tuntuvat joltain, mikä vaimentaa kokemustamme arjen pienistä yksityiskohdista. Eikö tämä ole aika pelottavaa? Olemmeko lakanneet kokemasta elämää

muuta kuin poikkeustilanteissa? Olemmeko lakanneet, vai olemmeko koskaan kokeneet? Tämä syvälle juurtunut ”sitten kun”-ajattelu on salakavala ja ilmentää laiskuutta elää. Tehokas ihminen toimii putkessa, koska sen ulkopuolelle menemiseen ei ole aikaa eikä uskallusta. Sen sijaan, että elämään suhtautuisi niin kuin se ansaitsee.

Tämä speaktaakkeliyhteiskunnassa eläminen heijastuu mielestäni myös laajemmin ihanneihmisten ihannointiin. Millainen ihmisen tulisi olla tullakseen huomatuksi? Speaktaakkeli? ”Harmaa” ihminen saattaa jäädä kaikessa arkisuudessaan huomaamattoman olemassaolemattomaksi toisten silmissä. Mutta miksi olla speaktaakkeli, kun voi nauttia maailmasta kokijana? Mitä intensiivisemmin ihminen kokee, lieneekö sitä vähemmän tarvetta todistella sitä kenellekään? Kokemus on jo itsessään niin vahva. Ihan kuin ihmiseltä pitäisi jo ennen vuorovaikutusta saada räiskyviä kokemuksia, jo ennen kuin on itse ehtinyt antaa mitään saatikka edes yrittää ymmärtää. Ihan kuin toisen ihmisen ole-massaolon oikeutus olisi tuottaa toiselle hyvä olo. Toisen ihmisen vastuulla ei lähtökohtaisesti ole tuottaa tärkeitä kokemuksia. Ne täytyy kokea ja havaita itse, tarkkailla. Ennen kuin joku ihmiseksi verhoiltu speaktaakkeli hyökkää kimppuun. Ehkä tätä voisi nimittää merkityksellisyyksien tarkkailuksi. Bongaukseksi.

Syntykö speaktaakkeli-ihmisyydestä myös häpeää? Itsensä häpeämistä, kun ”ei ole tarpeeksi kiinnostava”? Normaaleja niin sanottuja pieniä ajatuksia ei voi sanoa ääneen, kun perusasiat eivät muka ole tarpeeksi mielenkiintoisia. Älä vain paljasta normaalia elämäsi, saatikka paljasta olevasi sellainen kuin olet, joku ei välttämättä koe sinua kiinnostavana. Eikö jokaisen ihmisen vastuulla ole kokea asiat kiinnostavina?

Miten olemme tilanteessa, ettei niin monen mielestä mikään muka tunnu miltään? Mistä kumpuaa masennus? Miten saisimme suhtautumistavan maailmaan pysymään mielenkiintoisena? Miten vältetään kasvattamasta masentuneita ja haluttomia lapsia?

VÄLIAIKAISUUS

Onko olemassaolokokemus luonteeltaan väliaikainen? Tai onko puolittainen olemassaolo mahdollinen? Esimerkiksi joissain yhteisöissä ihmiset pyrkivät kaikenkattavaan kontemplatiiviseen elämään. Hagmanin mukaan esimerkiksi Rainbow- ja Tingmöte-leirit ovat tällaisia. Leireillä pyritään siihen, että kaikki elämän osa-alueet olisivat läsnä koko ajan, olemassaolon kokemus olisi kai-ken aikaa mahdollisimman maksimaalinen. Ja esimerkiksi seksuaalisuus, eros, kohdistuisi maailmaan ja ihmisiin yleisesti, julkisella tasolla, ei rajoittavasti henkilöityneenä yksittäisiin ihmisiin:

”Sillä rakkaus on perimmäinen todellisuus, ja se on läsnä kaiken aikaa kaikkien ihmisten välillä. Mutta koska se on säännösteltyä, normitettua, ja oikeastaan kiellettyä, ilmenee se helposti sairaassa muodossaan ”lankeamisena”, ja ”rakastumisena”, henkilöityminä.” (Hagman 2011, 112)

Kaikenkattava kontemplatiivinen elämä kuulostaa tavallaan ihanteelliselta, mutta seuraako siitä passiivisuus maailmaa kohtaan? Jos ihminen pääsee tasolle, jossa kokee maailman kaiken aikaa kiinnostavana ja hienona, tyydyttävänä, niin passivoiko se ihmisen näkemästä vielä parempaa, toisia vaihtoehto-ja? Jos missään ei ole mitään vikaa, vaan kaikki on jo täydellistä, eikö elämältä katoa jokin ominaisuus, kehittämisen tärkeys? Vaikka toisaalta, kai kontemplatiivinen kokeminen voi herättää minkälaisia tunteita tahansa. Herättääkö se myös negatiivisia, neutraaleja, vaikeita?

Mitä kontemplatiivisesti maailmaa kokeva ihminen antaa muille? Näkyykö kontemplatiivisuus ulospäin? Jonkinlainen mielenrauha näkyy ulospäin. Ovatko mielenrauha sekä vahva olemassaolokokemus yhteydessä jotenkin eettiseen elämään ja hyvyyteen ylipäättään?

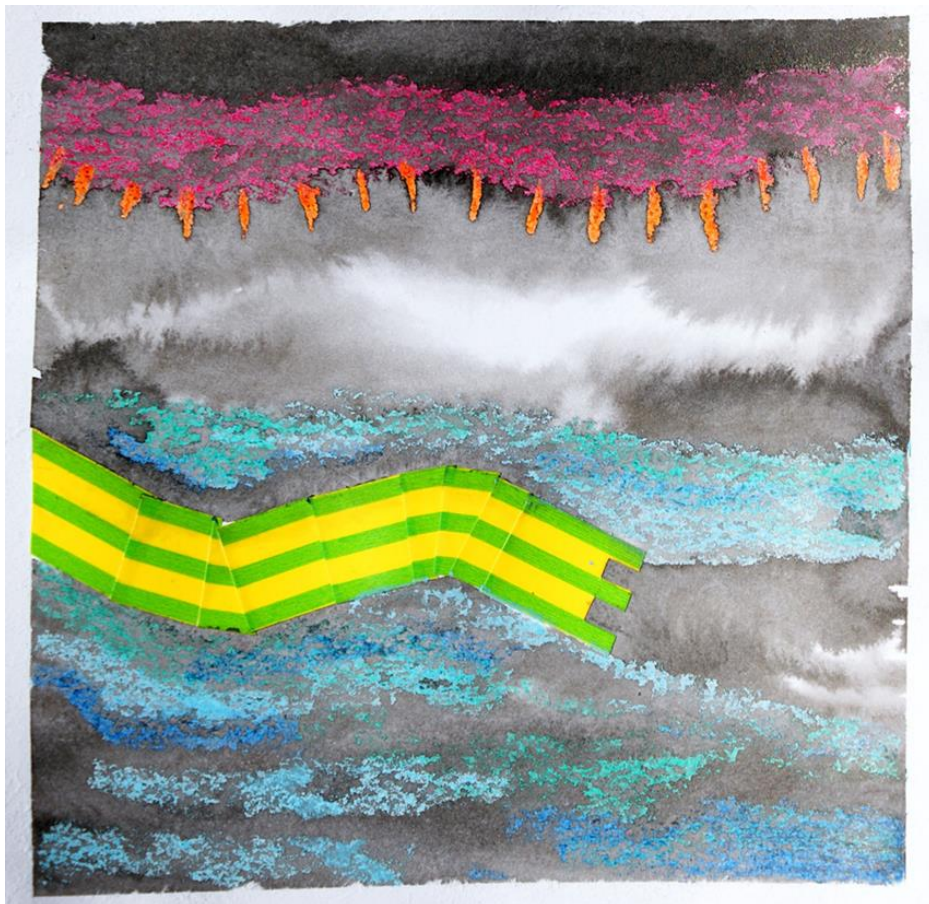
”Aidon eettisen toiminnan takana on vapaa, vitalistinen, mutta kontemplatiivinen viettivoima, ilo, intohimo, halu.”

(Hagman 2011, 114, esim. Marcusen 1987 ja Tikkasen 1996 mukaan)

Voidaanko ajatella, että yhteisön hyvä koostuu hyvinvoivista yksilöistä? Itsensä kehittäminen ei ehkä olekaan niin individuaalista omaan napaan tuijottelua kuin voisi toisinaan saada käsityksen. Ihminen tutkii itsensä kautta maailmaa, minkäs muunkaan? Jos ihminen voi hyvin, ovatko oletukset suuremmat siitä, että hän myös toimii ”hyvin”? Lisäksi ympäristön esteettisyydellä voi suoraan kannustaa tietyn tyyppiseen käytökseen.

”—on selvää, että epäesteettinen tai esteettisesti kuollut ympäristö ei sekään voi olla kontemplaation kohteena. Sillä kohteen on sisällettävä henkisyteen ja eksistentiaalisuuteen kutsuvia ominaisuuksia. Tyypillinen halogeenivalaistu toimistomiljöö ei kelpaa kontemplaation kohteeksi; epäesteettisen luonteensa vuoksi se kannustaa vain aistimellisuuden hylkäämiseen ja sitä kautta välineellis-rationaaliseen ajatteluun – mikä kyllä onkin toimistossa asianmukaista.” (Hagman 2011, 129)

IHMISEN FYYSISYYS,
OBJEKTIN SOSIAALISUUS

XI

Entä miten jokin materiaali voi vahvistaa olemassaolokokemusta? Miten fyysiset asiat ovat yhteydessä toisiinsa? Joidenkin fysikalismiin katsantokantojen mukaan kaikki koostuu käsittääkseni fyysisistä partikkeleista, hiukkasista. Olemme itsekkin partikkeleja ja raja itsen ja muun maailman välillä on häilyvä. Hiukkasemme ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa vallitsevien toisten hiukkasten kanssa. Jos vietämme paljon aikaa tietyssä ympäristössä tai tiettyjen ihmisten tai esineiden kanssa, jaamme jonkin verran partikkelejamme. Olemme enemmän tuulta, kalliota, meri-ilmaa, kerrostaloa. Olemme enemmän Pirjoa, Mattia, Raulia ja Kaisaa. Olemme osa harjaa, siivilää, kynää, tyynyliinaa. Ja ne ovat osa meitä. Omaksumme asioita itseemme. Ei ole samantekevää minkä kanssa olemme tekemisissä ja missä. Esineiden sosiaalisuutta käsittelevässä artikkelinsa tiivistelmässä Timo Kalanti toteaa:

”Psykoanalyttisesti ajatellen minuus muodostuu kaikesta siitä, mistä minä itse kokee määräävänsä. Se, mikä on minän kontrollissa, tulee osaksi itseä. Ja sikäli kuin ihminen kykenee määräämään esineistä ja ohjaamaan välineitä, joita hänen ympärilleen kasautuu, nämä objektit lankeavat hänen minuutensa piiriin. -- Esineiden tärkeys minuuden ylläpitäjänä on seurausta niiden kyvystä vaikuttaa ruumiin somaattiseen tilaan ja somaattisen tilan kautta psyykeen. Koska esineillä on kausaalista ja symbolista voimaa, subjekti voi käyttää niitä oman ympäristönsä, psykofysiologisen tilansa ja sosiaalisten suhteidensa säätelyyn. Ja siksi ihmiset hakeutuvat objektien seuraan.” (Kalanti 2010, 6)

Esineiden voidaan siis katsoa tulevan osaksi minuutta, siksi esteettisen ympäristön valitsemisella lienee väliä. Ruumis on myös fysiikkaa, siksi se kommunikoi fyysisten objektien kanssa, kenties jopa tietämättämme? Eli periaatteessa sekä fyysinen että henkinen yhteys maailmaan voivat vahvistaa kumpikin merkittävästi olemassaoloa, tärkeyden kokemusta? Fyysisuus vaikuttaa myös psyykeen.

”Voisi sanoa, että ruumis ei niinkään havaitse objekteja vaan objektien ruumiissa aiheuttamat muutokset.” (Kalanti 2010, 15, Kalannin 2006, 81 mukaan)

Lisäksi esineiden vakaus tekee niistä mahtavia kohteita mille tahansa tunteille, sillä niiden läsnäoloon ei vaikuta, miten niihin suhtaudutaan.

”Koska esineet eivät suhtaudu mitenkään siihen, miten niihin suhtaudutaan, ne sietävät tyynesti kaikki tunteet, jotka niihin kohdistetaan.” (Kalanti 2010, 25)

Esineiden tuntuminen sosiaalisilta johtunee muun muassa siitä, että ne kykenevät tekemään muutoksia sosiaalisessa ruumiissa ja lisäksi niihin voi epäinhimillisen turvallisesti purkaa kaiken. Ne eivät haasta meitä samalla tavalla kuin toiset ihmiset. Ympäristön vaikutukset meihin voivat toisinaan olla hyvin tiedostamattomia ja huomaamattomia, ja vaikuttaa siihen millaisia itse olemme.

Ja koska kontemplatiivinen kokeminen tai flow voivat aiheuttaa todellisen vuorovaikutussuhteen materiaalisen tai sosiaalisen toisen kanssa, se myös siirtää siitä osan osaksi itseämme. Kalannin mukaan tällainen vuorovaikutus aiheuttaa sen, että ihmisestä tulee osa järjestelmää, joka on enemmän kuin hän itse. Tällöin vuorovaikutus toisen kanssa laajentaa kokemusta minän rajoista aina siihen asti, että minä tuntee olevansa yhtä kaikkien toimintaansa vaikuttavien välineiden ja voimien kanssa. Tuloksena on ”voimakas kokemus psyykkisestä eheytymisestä, itsensä kanssa identtiseksi tulemisesta.” (Kalanti 2010, 38) Näin olemassaolokokemus vahvistuu, koska minä ja ulkomaailma liittyvät toisiinsa. Ja minä muuttuu osaksi maailmaa.

”Flow merkitsee paluuta tilaan, jossa sisäinen ja ulkoinen eivät vielä ole jäsentyneet toisistaan erillisinä sfääreinä. Mutta toisin kuin varhaislapsuuden avuttomuuden passiivisessa olotilassa flow’n voi saavuttaa vain omalla aktiivisuudella” (Kalanti 2010, 62)

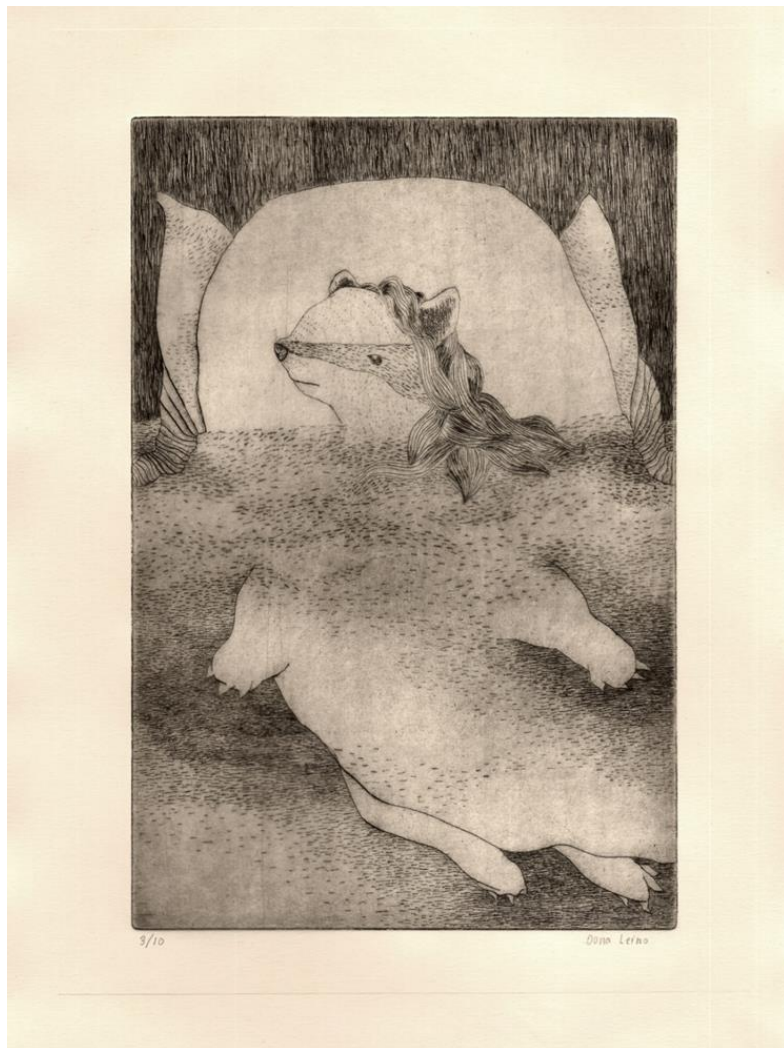
Voidaanko siis flowsta ja olemassaolokokemuksesta puhua synonyymeina?

Samankaltaisten esineiden tai ympäristöjen kanssa vuorovaikutuksessa oleminen kasvattaa yhteenkuuluvuuden tunnetta henkilöiden välillä. Kun kommunikoimme toistemme kanssa samojen välineiden avulla, koemme jakavamme jotain samaa.

Kommunikoimme tavallaan yhdessä, toistemme kanssa, esineiden kautta. Ja materiaaliset pienetkin muutokset ovat merkityksellisiä, ne luovat sävyeroja mieliimme.

Fyysiseen ympäristöön ja objekteihin varastoituu sosiaalisia piirteitä. Materiaali muuttuu hitaammin kuin ihminen. Materiaaliset seikat ovat pysyvämpiä kuin ihminen. Siksi ympäristöä tulkitsemalla saatamme saada jotain korvaamatonta informaatiota. Myös sellaista sosiaalista, jota nykyihminen ei pysty enää tai vielä sanallistamaan. Kommunikoimme esineiden ja ympäristön, tai vaikka maalauksen, kautta entisajan hahmojen kanssa. Siksi; koe, kohtaa, havainnoi aistit auki. Muuten jäät paljosta paitsi. Ihmisen teot jäävät elämään ympäristöön tämän poistuttua. Esimerkiksi taideteos ei vain kuvaa maailmaa, vaan myös muuttaa sitä. Taideteos on aktiivista sosiaalista toimintaa, vielä myöhemminkin.

YLIOLEMASSA OLO

Voiko ihmisellä olla liian vahva olemassaolokokemus? Mitä sellaisesta seuraa? Ylimerkityksellisyys, ei kai sellaista voi olla? Onko merkityksellisyydellä volyymia, intensiteettiä? Mitä on merkityksellisyyksien tulva ja lilluttaako se mukavasti, voiko siihen hukkaa?

"Miten voi olla näin mielenkiintosta taas tää elämä. Merkityksellisyyksien YLIitihentymä...miksikä sitä kutsutaan? Pakahtumiseksi?"

"Voiko olla, että elämä tuntuu joskus liian merkitykselliseltä? Sillai laajentavalla tavalla pakahduttavalta." (Leinovirtanen, 2015)

Kyllä, kaikki on mahdollista. Joskus kaikesta kokemisesta on hyvä pitää lomaa, kaikki tämä ei käy kokoajan, kaikkea on niin paljon ja intensiivikokemukset alkavat kenties vielä nostattamaan potentiaalisuuksiaan ja...missä sitten ollaan? Avaruudessa? Mitä kaikkea yhteen ihmiseen mahtuu, en ymmärrä.

"Kauneus on kontemplaation tila, silmien avonaisuus, ajaton todellisuus, joka on milloin vain kenen hyvänsä saavutettavissa." (Hagman 2011, 178)

Onneksi joskus voi myös olla kokematta, levossa, esimerkiksi passiivisessa näkemättömässä unessa. Vaihteeksi, mutta pääosin ei, onneksi.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Ehrensverd, C. A. 2006. Vapaiden taiteiden filosofia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hagman, H. 2011. Taiteen tarkoitus – taiteeseen kätkeyty ihmisen utopia ja sen toteuttaminen. Tallinna: As Pakett

Kantokorpi, S. 2004. Mistä on taiteilijat tehty? Silmästä, mielestä, ruumiista, kielestä... Niistä on taiteilijat tehty. Helsinki: Kustannus Oy Taide

Lehtonen, J. 2015. Helsingin Sanomat, 12.10.2015. Kulttuuriosasto

Naukkarinen, O. 2011. Arjen estetiikka. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Rankanen, M, Hentinen, H, Mantere, M-H. 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki; Duodecim

Kokemukselliset lähteet:

Kahden henkilön välinen keskustelu, 2015.

Leinovirtanen, O. 2015. Päiväkirja. Henkilökohtaiset anonyymit arkistot

Sähköiset lähteet:

Kalanti, T. 2010. Ruumis ja rauta: Esseitä esineiden sosiaalisuudesta. Viitattu 14.11.2015

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/23352>

Maijala, E. 2008. Steinerpedagogiikka, Etnografinen tapaustutkimus kuvataiteen opetuksesta steinerkoulussa. Viitattu 10.10.2015

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80509/gradu03490.pdf?sequence=1>

Pitkänen, R. 2004. Miksi kauneus ja taide? Synteesi 23 (2004): 3.
Estetiikan teemanumero. Empirismi, Evoluutio, Estetiikka, 30-45.
Viitattu 15.11.2015

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/4712/pitk%C3%A4nen.pdf?sequence=1>

Kuvaluettelo:

I: Oona Leinovirtanen, Käpyolennon serkku (vippaskonsteja takataskussa). 2013, 6

II: Oona Leinovirtanen, Nimetön viherhuoneessa. 2013, 8

III: Oona Leinovirtanen, Tyyppi. 2012, 12

IV: Oona Leinovirtanen, Sfinksye. 2014, 15

V: Oona Leinovirtanen, Tie Kiinaan. 2010, 18

VI: Hieronymus Bosch, The Garden of Earthly Delights. 1515, 25

<http://www.artofthemystic.com/blog/the-garden-of-earthly-delights-by-hieronymus-bosch>

VII: Antique Botanical Art Print Yellow Flowering Cactus No.9
Southwestern Summer Desert Wall Decor Wall Hang Art Print
8x10 GnosisPictureArchive, 29

https://www.google.fi/search?q=botanical+art&espv=2&biw=1366&bih=623&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0CAYQ_AUoAWoVChMI4-6bvJ2TyQIV5oxyCh2dEwkk#tbn=isch&tbs=rimg%3ACaBQtj_1-_18VBIjhhIEU9VjR66IqKM7Sqmj0Ls66Ea90mw-lafVuxcbVH-CwqNpmxmFyHe24qG2550y1LKTlH-Bpel-SoSCWEgRT1WNHroEchtwM6zV6jdKhIJiooztKqaOgsRhNKczDr0a6YqEgmzroRr3SbD4hEQPiVWTzIeKi-oS-CRp9W7FxtUf4Ecw5Zno5yQt4KhIJLCo2mbGYXicRmUaXpFxywAEqEgl7biobbnnTLRFN4fmWECq_1QSoSCUspOUf4Gl6VEVzjfJOSKU-l&q=botanical%20art&imgdii=16AohKx8tiXkfM%3A%3B16AohKx8tiXkfM%3A%3BvsUusxul9Lx-bM%3A&imgrc=16AohKx8tiXkfM%3A

<https://www.pinterest.com/pin/499969996103038883/>

IX Oona Leinovirtanen, Hombre sin nada, sin cuerpo. 2015, 32

X Oona Leinovirtanen, Muinaisuuden mahtimassiivi. 2015, 36

XI Oona Leinovirtanen, Meren ihmeet, putki. 2015, 41

XII Oona Leinovirtanen, Oso. 2015, 45